

Хичээл-1. Бодисын жижиг хэсгийн онол

- The particle theory of matter
- The properties of matter and the particle theory
- When states of matter change
- Pressure
- Diffusion

Бодисын төлөв, төлөвийн шилжилт

- the particle theory-бодисын жижиг хэсгийн онол
- particle-жижиг хэсэг
- атом
- molecule
- solid –хатуу бодис
- liquid-шингэн
- gas-хий
- melting-хайлах
- melting point-хайлах цэг
- freezing-хөлдөх
- freezing point-хөлдөх цэг
- evaporating-уурших
- boiling-буцлах
- boiling point-буцлах цэг
- condensing-конденсац (шингэрэх)
- sublimation-сублимацлах (хуурай нэрэгдэх)
- dissolving-уусах
- gas pressure-хийн даралт
- pressure-даралт
- atmospheric pressure-агаарын даралт
- flask-шувтан колба (шилэн сав)
- diffusion-диффуз

When states of matter change

Жижиг хэсгүүд маш их энерги алдаж хөдөлгөөн багасна.

- Таталцах хүч ихсэнэ.
- Талст оронг торыг бүрдүүлэгч жижиг хэсгүүд байрлалаа хэлбэлгээ хөдөлгөөн

• Жижиг хэсгүүдийн энерги алдахад жижиг хэсгүүдийн хөдөлгөөн багасна.

• Байрлалаа чөлөөтэй өөрчилж чадахгүй хөдөлгөөн нь хязгаарлагдана.

• Хийн бөмбөлгүүд шингэний ёроолоос гадаргуу руу хөөрч

- Бодисыг **халаахад** жижиг хэсгийн хөдөлгөөн **ихсэнэ.**
- Бодисыг **хөргөхөд** жижиг хэсгийн хөдөлгөөн **багасна.**

ий нь ихсэнэ.

- Байраа сэлгэн чөлөөтэй хөдлөнө.
- Хангалттай температурын нөлөөгөөр шингэн төлөвт шилждэг.

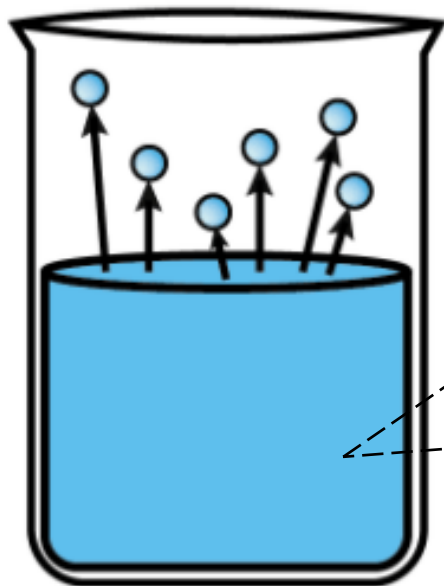
• Хийн бөмбөлгүүд шингэний ёроолоос гадаргуу руу хөөрч агаарт тархдаг.

- Буцлах цэгээс бага температурт шингэн ууршина.
- Таталцлын хүч суларч шингэнээс хийн төлөвт шилжинэ.

Уурших ба буцлах үзэгдэл

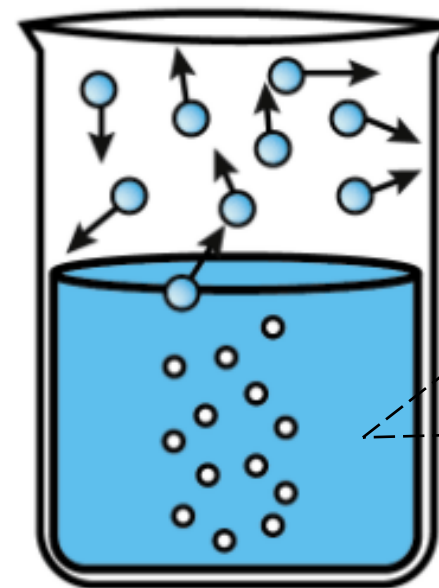
Уурших

Буцлах

*Буцлах
цэгээс бага*

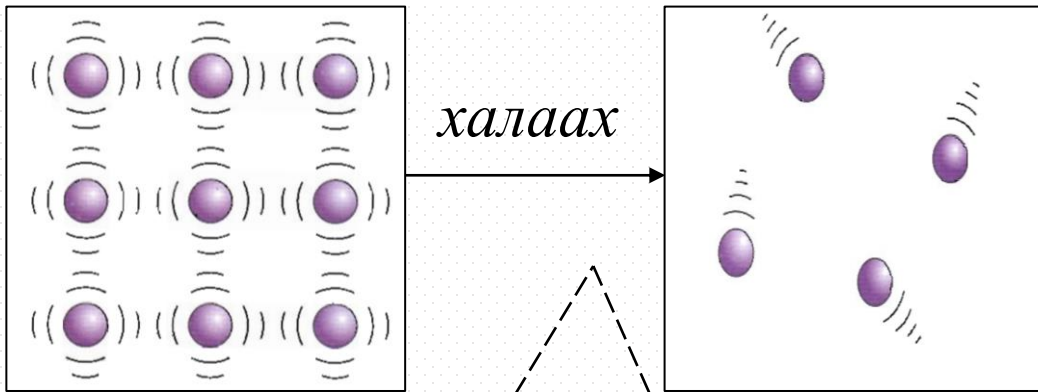
- Шингэний гадаргуу дээр хий байдалтай бодис үүснэ.
- Бага температурт явагдана.
- Шингэний гадаргуу дээрх хамгийн их энергитэй жижиг хэсэг нь хийн төлөвт шилжиж агаарт тархана.

*Зөвхөн буцлах
цэг*

- Шингэний дотор хий үүснэ.
- Буцлах цэгт явагдана.
- Шингэнээс хий төлөвт шилжинэ.

Sublimation

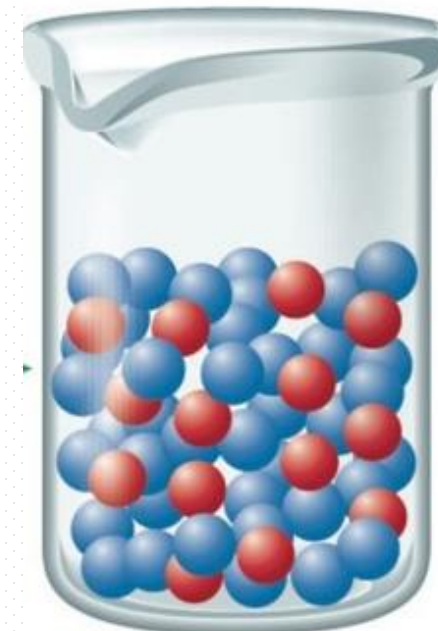
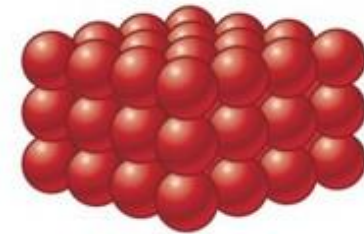

- Жижиг хэсгүүдийн хүчтэй таталцлын хүч маш хурдан суларна.
- Жижиг хэсгүүдийн зай ихсэнэ.

Уусах

Pop Up Science: Sugar and Water - YouTube

- Хатуу бодис шингэнд уусаж хүний нүдэнд харагдахгүй болдог.
- Хэрвээ хатуу бодис өнгөтэй бол үүссэн уусмал нь өнгөтэй болно.
- Хатуу бодисыг бүрдүүлэгч жижиг хэсгүүд тасарч шингэний хөдөлгөөнт жижиг хэсгүүдийдийн дундуур тархдаг.

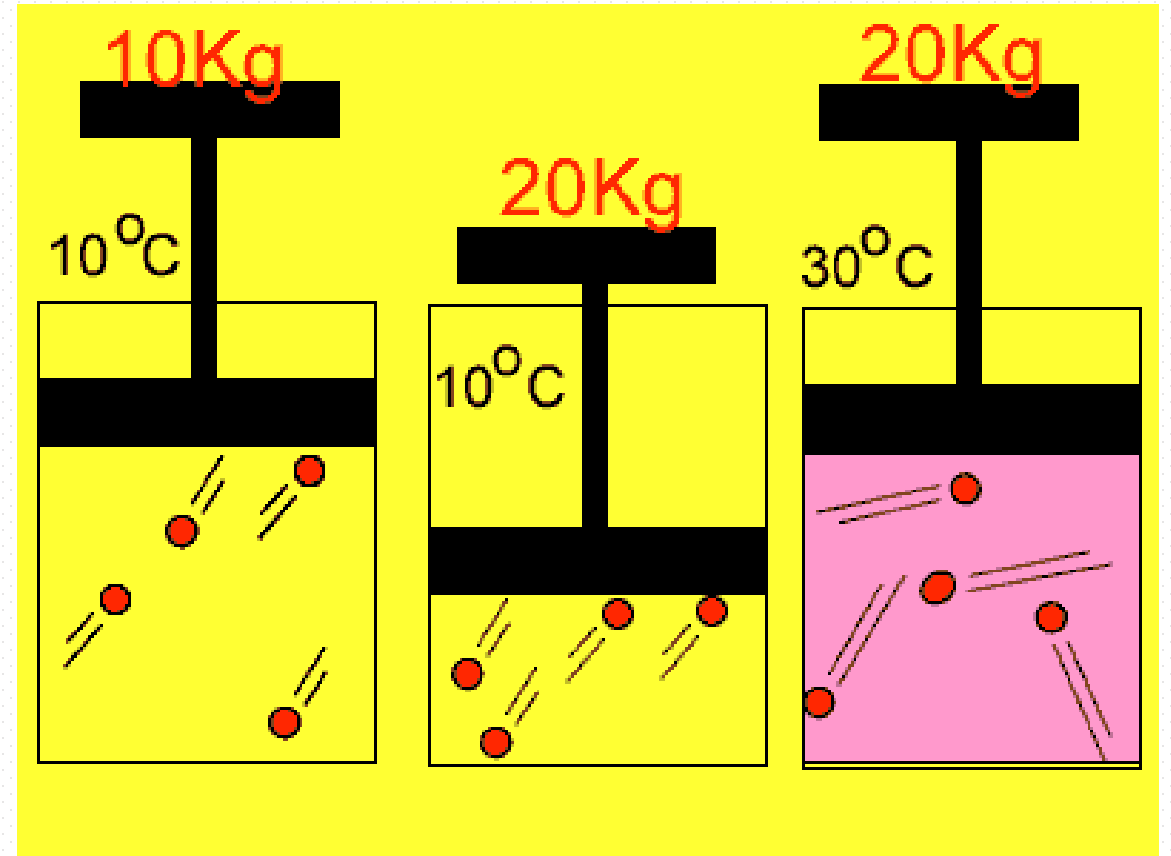
Solution

Pressure

Gas pressure

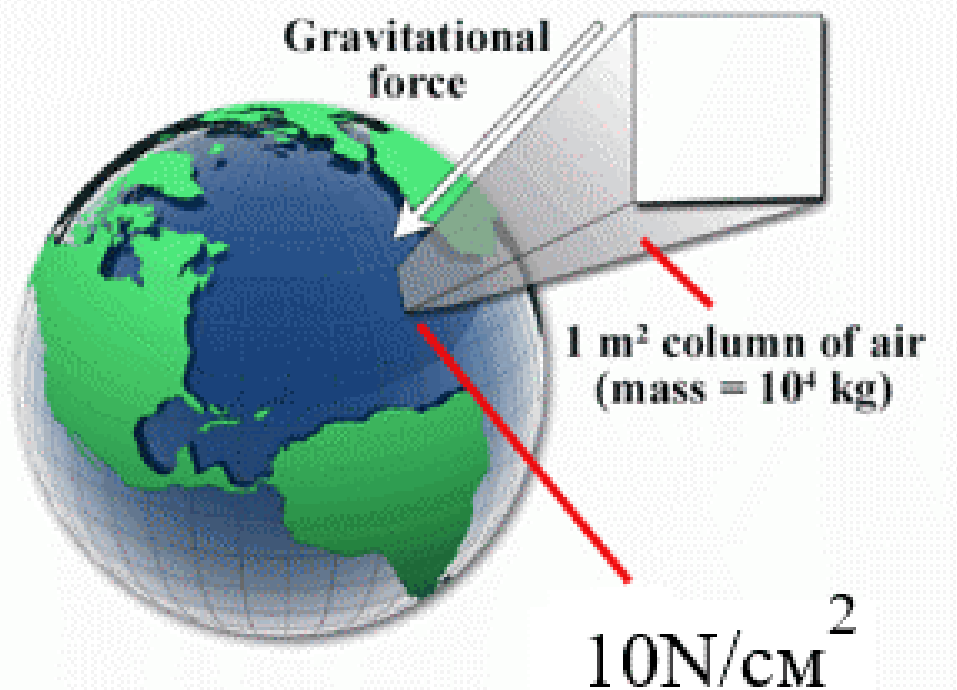
- Хий бодисууд маш хурдтай, ЭМХ ЦЭГЦГҮЙ ХӨДӨЛГӨӨӨНТЭЙ маш олон тооны жижиг хэсгүүдийг агуулдаг.
- Секунд бүрт савны хана руу жижиг хэсгүүд мөргөдөг.
- Жижиг хэсгүүдийн мөргөлдөлтөөр гадаргуу руу түлхэж хүч үүсгэдэг.
- Үүнийг **хийн даралт** гэнэ.

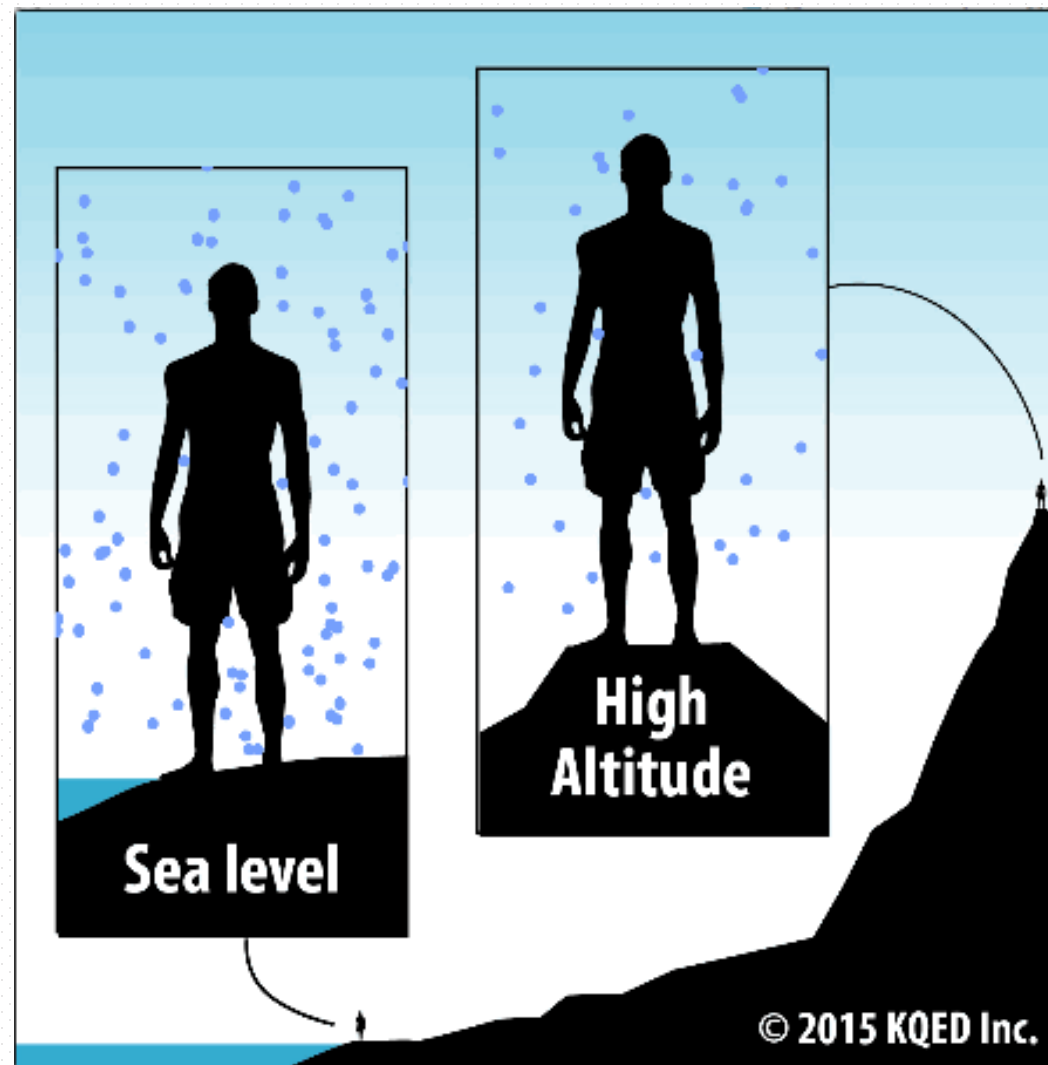
Atmospheric pressure

Агаар мандал нь дэлхийг гадаргийг бүрхсэн хийн холимог бөгөөд 1000 км зузаан байдаг.

- Дэлхийн гадаргуудын талбайн 1см² тутамд 10N хүчээр агаар дардаг.
- Энэхүү даралтыг **агаарын даралт** гэнэ.
- Энэхүү даралтаар аливаа бодисын буцлах цэгийг хэмждэг.

Далайн түвшин ба агаарын даралт

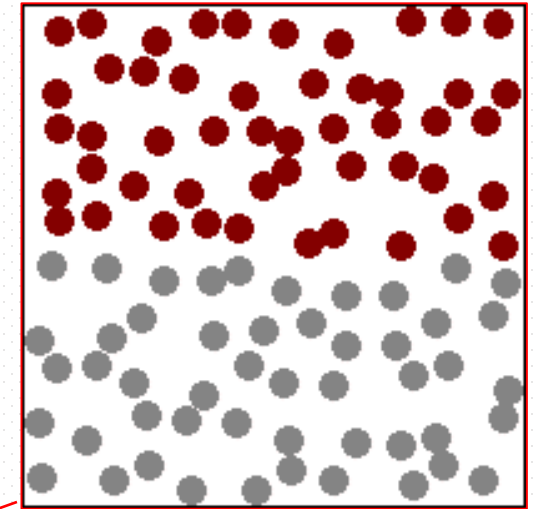
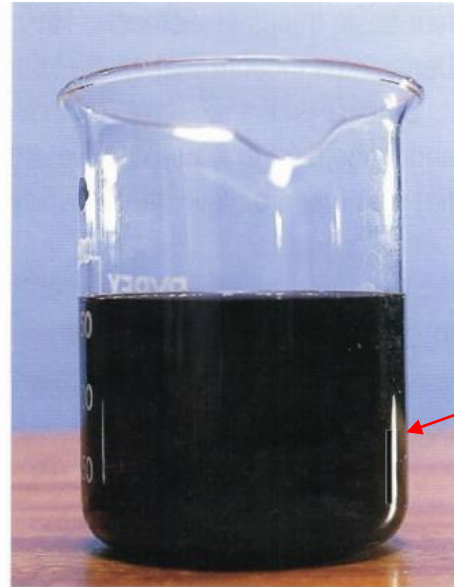
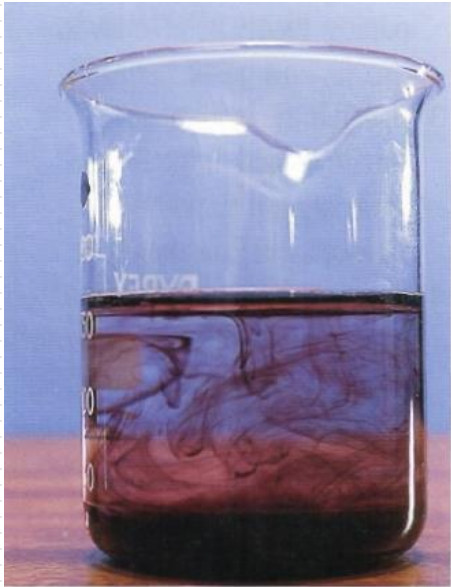

Монгол улсын нутаг дэвсгэрт усны буцлах цэг 100°C байх уу? Хариултаа тайлбарлаарай.

- [Vapor Pressure and Boiling – YouTube](#)

Линкийг LMS системд байршуулна.

Diffusion

ЭХЛЭЛ

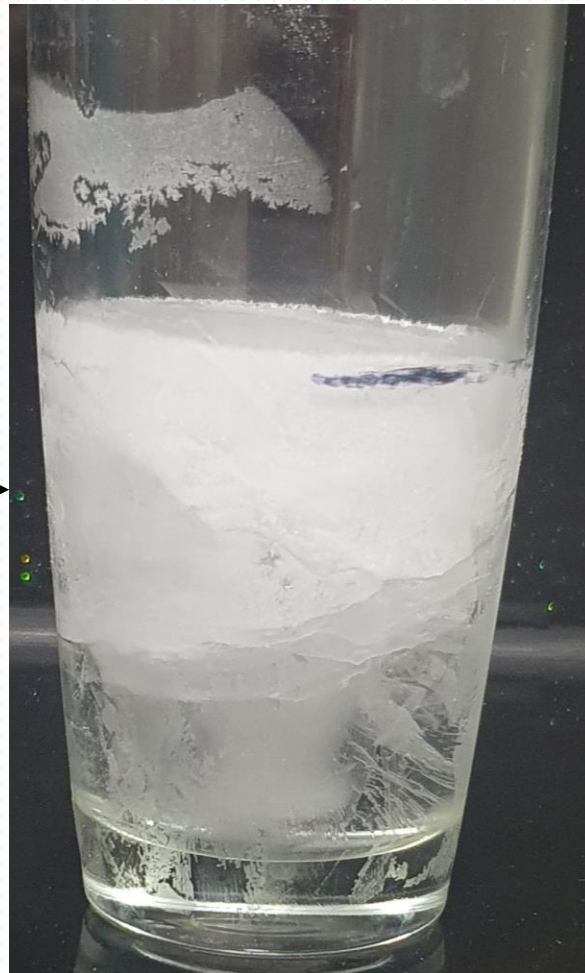
1 цаг

24 цаг

Диффуз нь нэг бодис нөгөө бодисын дундуур жигд дамжин тархах үйл явц юм.

Усан дээр мөс хөвөх үү, живэх үү? Туршилт хийгээд, туршилтын үр дүнгээ тайлбарлаж ирээрэй.

Анхааран сонссон хүүхдүүддээ баярлалаа.

Vapor Pressure and Boiling - YouTube

- Шингэн агуулж буй колбыг вакууман шахуургатай холбоод шингэний дээрх хийг соруулвал колба дотрох савны ханыг түлхэх даралт багасна.
- Агаарын даралтыг бууруулахад уурших температурт буцлана.
- Буцлах цэг багасна.